

od unanje na notranjo stran, ne pa od notranje na unanjo. To hoče reči: da so pač igralci napredovali, a ne občinstvo, katerega predstave ne mikajo. Zato se tudi narodni oder ni prikupil ljudstvu (vélikemu občinstvu). Naše narodno gledišče morebiti vstreza zmernim zahtevam nekaterih višje omikanih, a národu ne more podati nič ali le čisto malo, ker mu manjka tega, kar se mora ljudstvu v prvi vrsti kazati, namreč iger iz domačega življenja, ki so mu razumljive in podučne, in ne presegajo njegovega obzora. Vsak narod, francoski, angleški, španjski, laški, nemški itd. goji ljudske glediščne igre, kar se najbolj dá, le pri nas gledajo nekateri take igre zaničljivo po strani, le pri nas zaničujejo take narodne ljudske igre neki na štokljah prevzetno šetajoči „estetiki“ na ljubo. Imamo narodno gledišče, al prav velik del národa se ne briga celó nič za nj. Kje je vzrok temu? Zakaj ne zahaja pri nas res ljudstvo, kakor drugje, v gledišče, zakaj nima želje do njega? Ker se v njem ne goje domače, narodne igre. Delavci, mali obrtniki, celó bolj izobraženi ljudje iščejo, če po delu ali v nedeljo gredo v gledišče, v njem kaj tacega, kar se jim bolj prilega, se giblje v razmerah, njim znanih. Kaj pa podajamo mi tem ljudem, če pridejo v gledišče? Kako žalostno igro, ki ni naše gore list, ali kako npravno ali bolje rečeno: nenpravno, pohujšljivo francosko ali nemško igro. Se ima li s tem doseči viši cilj národnega gledišča? Pač je naloga glediščnega odra ta, da se okus zboljša, jezik čisti, da se vstreza zahtevam izobraženejšega ljudstva, ali pa se mora, ali se sme zarad tega čisto opuščati národna (ljudska) igra? Dobro izdelana taka igra je za glavo in srce ljudstva, gotovo tudi ni pisatelju sramotna.“

Tako piše „Agramer Presse“ o národnem gledišči v Zagrebu.

Ali ne velja vse to popolnem tudi našemu gledišču? Vedno in vedno le se podajajo našemu občinstvu tuji izdelki; se vé da „komod“ je, vzeti kako nemško igro, pa predstaviti jo v slovenski jezik. Morda pri tem „napredujejo“ igralci, a ljudstvo se odganja; tega žive priče so prazne hiše. Zadnji čas je tedaj, da se tudi pri nas nastopi druga pot, kajti, kakor se zdaj kaže, žalibog ima narod od našega slovenskega gledišča malo več, ko nič. Zakaj se mu pravi „slovensko gledišče“, če v njem ni nič slovenskega, nič domačega, ampak le tuji izdelki, to je, igre za narod nemški ali francoski pisane, katerih naše ljudstvo še ne razume ne?

Skrajni čas bi tedaj bil, da bi se našli pri nas rodoljubi, ki imajo moč pisave, da bi zastavili peró svoje za pisanje bodi-si šalo-, bodi-si žaloiger, katerim predmet je domače, narodno-slovensko polje. Ne ostanim zmirom le tujcev šalobarde!

Politične stvari.

O državnem gospodarstvu.

V zbornici poslancev se je 13. dne t. m. obravnaval glavni računski sklep za l. 1875. Pri tem so švigale ostre besede po ministerstvu. Med drugimi je poslanec pl. Zallinger tako-le govoril:

„Računski sklep za leto 1875. — je rekel — je po obliki in zadržaji popolnoma podoben svojim prednikom; iste napake in pomanjkljivosti ima; on ne kaže popolnem in jasno, kako se je gospodarilo z državnim premoženjem, tū pa tam človeka celó slepi. S tem računskim sklepom je dopolnjena trójica: državni proračun, poznejši kredit in presežki ne dovoljenega kre-

dita, v podobi računskih sklepov — res! umetno harmonični zvok „harmonične celote“ (pri teh besedah kaže na ministerske sedeže), katero mi je danes dano videti pred sabo skoro vso. Najprej zbornici predloži ministerstvo proračun, pozneje zahteva več, — kar se mu pa ne dovoli, to si vzame samo, in stavi v računski sklep, katerega zbornici podá — čez dve leti! Dve leti je dolgo za Avstrijsko ministerstvo. Koliko se v tem času lahko zgodi! Ena tolažba pa vendar ministerstvu ostane pri vsem tem, namreč ta, da če pade ministerstvo, padlo ne bo na trdo, ampak na prav mehko, zato je že priskrbljeno.

V računskem sklepu za l. 1874. se je razen drugih presežkov v izdajkih tudi še pokazalo, da so prodali celó nepremakljivo državno premoženje, pa pozabili prositi privoljenja v to. Sklep računa za l. 1875. pa kaže, da se je potrosilo za 7 milijonov in 910.508 gold. 85.5 kr. več, nego je stalo v proračunu. Tedaj vkljub vednim pritožbam se vede vlada tej zbornici nasproti zmiraj enako, tako, da pravica najvišega nadzorstva nad gospodarstvom z državnim premoženjem postane le domišljija. Ta zbornica in proračunski odsek se ukvarjata po cele tedne s proračunom in pretresata primeroma majhne svote — vlada pa zmirom in zmirom preskaka ta proračun meni nič tebi nič in odgovarja na pritožbe s tem, da drugo leto natančno tako ravná, kakor prej.

Kako dolgo, gospoda moja, boste še trpeli to ravnanje vlade, ki se nikakor ne vjema z ustavnimi pravili, kako dolgo boste trpeli ta nered, to zmešnjavo o državnem gospodarstvu, kolikokrat se bo ta žalostna komedija še ponavljala tu, kako dolgo boste govorili še lepe besede, pa ne imeli nobenega poročila, da se spolnijo?!

Proračunski odsek nima družega poguma, kakor to, da malo obžaluje tako postopanje vladno, potem pa predlaga, naj se vlada odveže vse odgovornosti. Vlada bo, stopivši iz te hiše otresla prah neljubih resolucij od svojih čevljev in ta se bo k večjemu prijel le kakega ukaza na nižjo stran. Bo že le zopet kak ukaz, kakoršen — to je že cesar Franc rekel — ima veljavo le za tri dni. Morda bodo uradnike nižje vrste obešali — hočem reči: potegnili v disciplinarno preiskavo, višje od deželnega predsednika počenši pa pustili pri miru in ti bodo slej ko prej hodili priljubljeno staro pot presežkov proračuna, ki nam bodo potem še le čez dve leti očitni.

Ta slavna zbornica graja s pestjó v žepu ravnanje vlade, pa jej dá vsako leto odvezo! Čas je, da se to v lice vladi konstatira. Če boste tako počenjali, boste morali vsako leto na novo požirati grenke kosove strašanskih presežkov. Naj bi večina te zbornice vendar enkrat stopila na noge in skrbela na ta način za bolje. Razni ministri so pokazali, da se za grajo po resolucijah ne brigajo: naj se govori ž njimi tako, da razumejo, kar se reče. Vsaj so postave, ki vežejo uradnika povrniti škodo, katero naredi državnemu premoženju, in če sem prav podučen, se pri uradnikih nižje vrste to tudi godi. Morda bodo ministri te besede bolje umeli, kakor resolucije. Plača ministrov s prikladami je zadostna zaloga za povračevanje neopravičenih presežkov.

Dokler zbornica ne sklene, odrekati ministrom odvezo za nedovoljne presežke, ne bo bolje. Dosedanje postopanje budgetnega odseka in pa večine zborove ne meri na to, da bi prisililo vlado, o tako žalostnem denarnem stanju države naše varčno gospodariti, temveč ona se ozira vedno le potem, kako bi dobila novih dohodkov. Pri tem tudi ni prav nič zbirčna, ker celó davek naklada na svečavo in najpotrebnejši živež, zanašaje se na one svoje gospóde, ki menijo, da zastopajo

ljudstvo s tem, da vedno za vlado glasujejo. Zadnjič je gospod minister brez portefeilla poslanca te strani prepustil poslancu one strani v preiskavo. Danes si dovoljujem jaz Vam na oni strani, skoro vso ministersko klop odstopiti v službeno obravnavo, ker Vas vabim, da za predloženi računski sklep od l. 1875. ne daste ministerstvu odveze.“

Mnogovrstne novice.

* O telefonu se dandanes čedalje več govori in po časnikih piše. Treba je tedaj omikanemu človeku, da vé, kaj da je telefon. Zato naj „Novice“ svojim bralcem to iznajdbo novjših časov nekoliko razjasnijo. Beseda telefon (telephon) je grška beseda, na pol, to je, v prvi svoji besedi podobna telegrafu. Grška beseda tele pomeni v našem jeziku daleč tje ali v daljo, zato je telegraf po naše daljnopis. Ker grška beseda phon (fon) pa je naša beseda glas, zato smemo telefon slovenski imenovati daljnoglasnik. Telefon je stroj (mašina), podoben telegrafu, ker glas, ki se v trobilo govori ali poje, se tudi po dratu, kakor pri telegrafu, v daljavo pelje. On je nekako trobilo (Sprachrohr), s katerim se more prenašati glas s tisto hitrico, kakor telegraf piše znamenja črk in števk. Če tedaj govoriš ali poješ, se ta tvoj govor, to tvoje pevanje sliši v veliki daljavi, in tako dobro, da se celó ugane, kdo je govoril, če je glas prišel od kakega znanca. Če telefon pripravijo na večjo popolnost, čemu se nadjajo, bode služil namesti telegrafa. Potem, na priliko, bi človek le šel v telegrafno pisarno, pa bi se iz Ljubljane razgovarjal z osebo, katera je v Zagrebu, v Gradcu, na Dunaji ali še dalje. Pevko, ki bi pela v Milani, čuli bi v Ljubljani, ali pevca Ljubljanskega slišali bi v Trstu, Celji, Pragi itd. Velike važnosti je tedaj ta znajdba, katero sta iznašla prirodoslovca Reiss in Graham-Belu, pa se ve da še marsikaj skušinj potrebuje, da bode daljnoglasnik to, kar je dandanes daljnopisnik ali telegraf. V Zagrebu so telefoni na prodaj, kakor „Pučke novine“ pišejo. V Ljubljani so ga ne davno skušali z lepim uspehom v realki, nedavno pa tudi v Mariboru, kjer so po telefonu govorili v Gradec in Celovec, in so prijatelji tū in tam natanko razložili glas, kdo je govoril tū, kdo tam.

Naši dopisi.

V Gorici 16. dec. — Vrnili sem se ta hip od jako svečanega pogreba: spremili smo moža ne le pri nas, temveč tudi na Kranjskem dobro znanega. Umrl je po dolgi bolezni 14. t. m. ob 9¹/₂ uri zvečer prečastiti mons. Jan. Nep. Globočnik, knezo-nadškofov kaplan in nadškofijsko-ordinariatni tajnik, papežev tajni kaplan, vitez Franc Jožefovega reda, nekdanji katehet v Kranji in ustanovitelj ondašnjega gimnazija itd. Pogreba (ob 2. u. pp. :) se je udeležila vsa svetna in redovna mestna duhovščina in dolga dolga vrsta gospôde raznih stanov, med katero so se odlikovali deželni glavar vitez dr. Pajer, dvorni svetovavec bar. Rechbach, neki gospodje od grof Chambordovega dvora i. dr. Šli so dalje za pogrebom 3 zavodi: centralno (bogoslovsko) semenišče, Andrejšče (kateremu je rajniki vse premoženje zapustil) in deklice-vzrejanke šolskih sester. Velikansko to spremstvo se je vilo po Travniku med gosto množico gledajočega občinstva. Njih ekscelencija so čakali sprevoda v cerkvi sv. Ignacija. Na pokopališči počiva rajniki pri dveh svojih stričnikih, (katerih eden je bil vojak-bogoslovec). — Mons. Globočnik je bil z mnogimi lepimi

zmožnostmi in lastnostmi obdarjen, znanstveno in estetično omikan, aristokratsko uglajenega in prijaznega obnašanja, in se je znal raznoterim — duhovskim in neduhovskim — krogom prikupiti. Njih ekscelenciji prečastitim knezu, ki so mu bili birmski boter in naj boljši oče, bil je po vse vdan. Njegova veljava in upliv njegov v marsikaterem oziru sta včasih daleč ségala. Nasprotnikov se mu ni manjkalo. Sad literarne njegove delavnosti je sosebno dvoje bukev: — slovenskih o mučencih Oglejskih Kancijan i. dr. in pred 5 meseci izdanih ital. „Le sette basiliche di Roma.“ — Rojen je bil rajniki v Cerkljah na Gorenškem 10. aprila 1824; mašnik je bil 30 let. V Gorico je prišel l. 1864. — Srečkanje pri šolskih sestrah de N. D. v poslednjem dopisu omenjeno ni še bilo, ker se je premalo sreček oddalo. — Pogreb 8. t. m. umorjenega Ant. Podgrivca (19letnega mladeniča) je bil 10. t. m. sijajen; zaprli so nekega Mirenca, na katerega leti sum, da je Podgrivca zabodel. Peljali so ga na pokopališče k truplu, al on vse tají. — Da je Plevna padla, to je tudi naše Slovence elektriziralo. Čudno je, kako naše priproste ljudi na kmetih rusko-turška vojska zanima, v tem ko se na pr. uno leto za prusko-francosko še zmenili niso. Da! „kri ni voda“ — so „Novice“ že večkrat rekle. — S telefonom se tudi pri nas delajo poskušnje; vse gre dobro. Kako lepo bo to! Namesti grdega rokopisa, bodem Vam pošiljal vprihodnje poročila po telefonu.

Iz Brega 13. dec. — Radostnim srcem beremo v veleecenjenih „Novicah“ o sijajnih djanjih junaških boriteljev za rešitev jugoslavjanskih bratov iz sramotne sužnosti. Zlokobna Kars in Plevna sta padla! Da, padla sta, da pričata o hrabrosti Ruskih vojakov, kateri napredujejo ne z zvijačnostjo in podmitanjem, kakor je v vojskah prenavadno, ampak junaško in pošteno. Slava jim! — Kakor Slovenci povsod imajo ljudi, katerim je narodna ravnopravnost trn v peti, tako tudi pri nas ni brez tacih vragov, kateri bodi-si domači ali tuji stiskajo in pritiskajo v Slovenca, da je joj! Vendar osoda je nekoliko razpršila to mameluško gnjezdo. Takim laživitezom raste greben najbolj pri neslogi, zavoljo tega je dobra misel nekaterih rodoljubov, da hočejo osnovati družbo na trdnejši podlagi od bivše čitalnice v prospeh narodne zavesti. V Boljuncu, kjer ni šole ne duhovna, ima raz-predsednik bivše čitalnice prosto polje za narodno gibanje. Hic Rhodus, hic salta! — Zime in mraza ni dozda še pri nas; ako je tudi na bojišči tako, pač sam Bog pomaga Rusom, Črnogorcem in Rumunom pobijati Turka.

Iz Senožec 16. dec. J. M. (Občinske volitve; delitev borštev in pašnikov; silni davki.) Dragi Tržani! volitve so pred durmi, pripravite se, da si izberete može narodne, posebno pa v gospodarskem oziru previdne, da bodo skrbeli za blagostanje in napredek v kmetijstvu, pa tudi ne prezirali občne omike. Ne dajte se s par kozarci vina ali piva na limanice vjeti, kakor se žalibog pri volitvah večkrat zgodi. Bodite pazni, gledite na moštvo, a ne na drugo. Tužno mora gledati, kdor ima srce domoljubja, naše pred par leti dobro obraščene boršte, in zdaj skoro vničene. Kje bode stelja, kje drva? Ravno zdaj se v našem trgu na to dela, da bi se razdelili boršti in pašniki. Polovica upravičencev sili v to, da bi se posekali in še bolj vničili; druga polovica pa vidi sedaj slabo varstvo borštov in si misli, da bi si vsaj to prihranili, kar dobimo. Tako smo sedaj vsi zadovoljni, da se razdelijo gozdi. Če boljšega varstva za boršte ne dobimo, bilo bi najbolje, da bi nam c. k. deželna vlada dovolila boršte na drobno razdeliti, ker ne vemo, ali pridemo z novim odborom na boljše gospodarstvo. — Slabe letine nas hudo tarejo; ubogi